

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examiner en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*
Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*
Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 1 Voxpop

---

1 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg dat filosoof-koningen volgens Plato ideale heersers zijn: filosoof-koningen hebben een geschikt karakter / het juiste inzicht om te regeren.

voorbeeld van een goed antwoord:

In de ideale samenleving van Plato doet iedereen datgene waar hij van nature geschikt voor is en niets anders. Filosoof-koningen zijn verstandig en niet beïnvloedbaar. Daarmee hebben ze volgens Plato het geschikte karakter om te leiden. / Filosoof-koningen beheersen het regeren als een wetenschap, omdat zij inzicht hebben in de Idee van het Goede en Rechtvaardige.

2 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een argumentatie met het voorbeeld van de invloed van voxpops of gewone mensen het intellectuele vermogen kunnen ontwikkelen om hun eigen belang te scheiden van het algemene belang.

voorbeeld van een goed antwoord:

- Ik vind dat gewone mensen het intellectuele vermogen kunnen ontwikkelen om hun eigen belang te scheiden van het algemene belang. Het voorbeeld van de invloed van voxpops laat zien dat het standpunt van mensen verandert onder invloed van andere burgers. Een mening wordt op die manier niet alleen gebaseerd op het eigen belang, maar ook op de belangen van anderen. Dat een politicus minder geloofwaardig wordt gevonden, zou erop kunnen wijzen dat deze politicus wel het algemeen belang zegt te vertegenwoordigen, maar ook een eigen belang heeft, bijvoorbeeld om opnieuw gekozen te worden. De invloed van voxpops laat zien dat gewone mensen bezig zijn met dit onderscheid tussen het eigen en het algemene belang en dus dit intellectuele vermogen kunnen ontwikkelen.

of

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

- Ik vind niet dat gewone mensen het intellectuele vermogen kunnen ontwikkelen om hun eigen belang te scheiden van het algemene belang. Het voorbeeld van de invloed van voxpops laat zien hoe makkelijk mensen beïnvloed worden door anderen. Iemand die alleen namens zichzelf spreekt, is misschien wel geloofwaardig, maar dat wil niet zeggen dat die persoon voor het algemene belang staat. Daarvoor moet je juist verder kijken dan je eigen belangen. Dat gewone mensen zich door voxpops laten beïnvloeden, toont daarom vooral dat niet iedereen het intellectuele vermogen heeft om het eigen belang van het algemene belang te scheiden.

3 maximumscore 1

Een weergave van het argument van Dahl dat voor politieke beslissingen altijd morele overwegingen nodig zijn.

voorbeeld van een goed antwoord:

Dahl zou kritiek hebben op een regering van experts, omdat een expert misschien wel de technologische kennis heeft, maar dit alleen niet voldoende is om politieke beslissingen te maken. Er zijn volgens Dahl namelijk altijd morele overwegingen nodig.

4 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg met de relativistische wereldbeschouwing dat Kelsen het eens is met Lippmann: er bestaat volgens beiden geen inzicht in de absolute waarheid 1
- een uitleg met de relativistische wereldbeschouwing dat Kelsen het niet eens zou zijn met Lippmann: het ontbreken van absolute waarheid is geen probleem voor de democratie, maar juist een voorwaarde 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- De relativistische wereldbeschouwing van Kelsen houdt in dat er geen absolute waarheid bestaat. In dit opzicht zou Kelsen het eens zijn met Lippmann dat het onmogelijk is voor burgers om via de journalistiek inzicht te krijgen in de waarheid. Dit is volgens Kelsen namelijk voor niemand mogelijk 1
- Kelsen zou het niet eens zijn met de conclusie die Lippmann hieraan verbindt. Volgens Lippmann vormt dit namelijk een probleem voor de democratie. Kelsen ziet deze relativistische wereldbeschouwing juist als een voorwaarde voor de democratie: hierdoor krijgt elke overtuiging een kans. In een democratie moet je niet alleen je eigen mening serieus nemen, maar ook de meningen van anderen, die tegengesteld kunnen zijn aan die van jou 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

5 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat democratie volgens Tocqueville tot despotisme kan leiden: het idee van gelijkheid leidt tot individualisme en het verlies van burgerzin, waardoor de staat meer macht krijgt en kan vervallen tot despotisme 1
- een argument dat de vrije pers deze gevaren van het gelijkheidsideaal kan beperken: een vrije pers voorkomt door een kritische houding dat de staat te veel macht krijgt / draagt door een kritische houding bij aan de burgerzin 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Tocqueville maakt het gelijkheidsideaal iedereen tot onafhankelijke individuen. Daardoor verdwijnt het idee dat je als mens ook van elkaar afhankelijk bent. Burgers zullen minder behoefte krijgen om zich te organiseren, waardoor de burgerzin verdwijnt. Er wordt verwacht dat de staat overal voor zal zorgen. Hierdoor krijgt de staat veel macht, die absolute vormen kan aannemen en waaruit volgens Tocqueville een (milde) vorm van despotisme kan ontstaan 1
- Doordat journalisten onafhankelijk zijn en de pers vrij zijn werk kan doen, kunnen er kritische vragen gesteld worden aan de staat. Dit voorkomt dat de staat absolute macht krijgt en despotisme een kans krijgt. De kritische vragen van journalisten kunnen er bovendien voor zorgen dat ook burgers kritisch blijven. Hierdoor zullen zij niet alles van de staat verwachten, maar zich ook zelf blijven organiseren. Op die manier kan de vrije pers ook bijdragen aan de burgerzin 1

6 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg in welk opzicht tekst 1 overeenkomt met het model van democratie als markt: in het democratisch proces staat competitie centraal en de eigen journaals van politieke partijen kunnen beschouwd worden als een uiting van deze competitie 1
- een argumentatie of bij het maken van eigen journaals door politieke partijen aan de voorwaarde van tolerantie wordt voldaan dat het mogelijk is om kritiek te uiten op een concurrent 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Schumpeter kan het democratisch proces vergeleken worden met een markt, omdat bij beide sprake is van competitie. De politicus handelt als het ware in stemmen. De eigen journaals van politieke partijen kan je zien als een uiting van deze competitie. Het is een manier waarop politieke partijen nieuwe doelgroepen proberen te bereiken en zo stemmen proberen te winnen 1
  - Ik vind dat het oprichten van een eigen journaal door een politieke partij voldoet aan de voorwaarde van tolerantie. Volgens Schumpeter moet het mogelijk zijn om kritiek te uiten op een concurrent, en door het oprichten van een eigen journaal kunnen partijen dit juist goed doen. Er is sprake van een discussie en daarmee een competitie om leiderschap. Daarmee is aan de voorwaarde van tolerantie voldaan 1
- of
- Ik vind niet dat het oprichten van een eigen journaal voldoet aan de voorwaarde van tolerantie. Volgens Schumpeter is het belangrijk om kritiek te kunnen uiten op een concurrent. Door het oprichten van een eigen journaal voert alleen de eigen leider het woord. Daardoor is er geen ruimte meer voor een discussie en dus ook geen sprake van echte competitie om het leiderschap 1

7 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg van Sandels opvatting dat een neutrale staat ondermijnend is voor de democratie: als conflicten over het goede leven verdwijnen uit de publieke sfeer, ondermijnt dat democratisch burgerschap 1
- een uitleg met tekst 2 dat filterbubbels volgens het communitarisme onwenselijk zijn: door filterbubbels komen mensen niet meer in contact met andere levens, terwijl mensen volgens het communitarisme juist in gesprek met andere mensen betekenisvol kunnen samenleven 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Sandel bestaat in een neutrale staat het gevaar dat conflicten over het goede leven uit de publieke sfeer verdwijnen en overgelaten worden aan de individuele keuze van burgers. Sandel wijst erop dat dit de participatie van burgers ondermijnt, omdat we hierdoor niet meer aan elkaar uitleggen waarom iets belangrijk is. Volgens hem moeten burgers in een democratie juist wel dit gesprek aangaan. Achter de verschillende opvattingen ontdekken we dan misschien gedeelde waarden en kan solidariteit ontstaan 1
- In tekst 2 wordt beschreven dat mensen door filterbubbels niet meer in contact komen met andere levens, behoeftes en verlangens. Volgens het communitarisme is dat onwenselijk. Het spreken over verschillende opvattingen over het goede leven leidt volgens het communitarisme tot meer solidariteit en gemeenschapszin. Filterbubbels ondermijnen dit gesprek waardoor mensen betekenisvol zouden kunnen samenleven 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

8 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg van Biesta's kritiek op een individualistische visie op democratie: democratie heeft zelf geen inhoud, maar moet altijd verbonden worden met pluraliteit 1
- een kritiek op de filterbubbel vanuit Biesta's idee van politiek bestaan aan de hand van tekst 2: een eigen, subjectieve manier van leven hangt altijd samen met de mogelijkheden van anderen, terwijl de filterbubbel de indruk wekt dat ons beperkte eigenbelang het enige is dat bestaat 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Een individualistische visie op democratie gaat ervan uit dat democratie een bepaalde inhoud heeft. Volgens Biesta is dit niet het geval. Democratie krijgt volgens hem pas inhoud in het samenleven met hen met wie we geen identiteit delen. Biesta stelt daarom dat democratie altijd verbonden is met pluraliteit: een verscheidenheid van opvattingen, ook over democratie zelf 1
- Vanuit zijn idee van politiek bestaan zou Biesta kritiek hebben op de filterbubbel, omdat we daardoor niet verder kunnen denken dan ons beperkte eigenbelang, zoals tekst 2 beschrijft. Pluraliteit betekent dat ieder subject als uniek subject in de wereld kan zijn en op een eigen, subjectieve manier kan leven en handelen, maar Biesta benadrukt dat we niet alleen in de wereld leven. We leven altijd in dezelfde wereld met andere mensen. Politiek bestaan betekent dat je je realiseert dat jouw mogelijkheid om iets nieuws te beginnen samenhangt met diezelfde mogelijkheid voor anderen en voor de samenleving als geheel 1

9 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat volledige vrijheid van meningsuiting volgens Mill in het algemeen belang van de democratie is: ze beschermt het individu en beperkt de macht van de staat 1
- een argumentatie of de grabbelton een oplossing is voor het gevaar van dogmatisme dat Mill noemt: mensen houden hierdoor hun overtuigingen wel / niet als vooroordeel of dood dogma vast 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Mill is volledige vrijheid van meningsuiting in het algemeen belang van de democratie. Door de vrijheid van meningsuiting wordt het individu beschermd, ook wanneer deze persoon een impopulaire of zelfs immorele mening heeft. Tegelijkertijd wordt hiermee de macht van de staat beperkt. Vrijheid van meningsuiting is volgens Mill de enige garantie voor goede wetten en heeft een positief effect op het gedrag en karakter van mensen. Daarmee draagt de vrijheid van meningsuiting bij aan het algemene welzijn en is ze in het algemeen belang van de democratie 1
  - Ik vind de grabbelton een oplossing voor het gevaar van dogmatisme. Door geconfronteerd te worden met willekeurige andere opvattingen kunnen mensen hun eigen overtuiging namelijk niet als een dood dogma vasthouden. Je eigen overtuiging blijft levend omdat ze misschien wel wordt bekritiseerd en je deze overtuiging daarom moet verdedigen. Zelfs als je niet openlijk de discussie aangaat, zul je aan het denken worden gezet over de redenen en argumenten voor je eigen overtuigingen. Je overtuiging blijft hierdoor niet een dood dogma of vooroordeel 1
- of
- Ik vind de grabbelton geen oplossing voor het gevaar van dogmatisme. Het kan best zijn dat je door het volgen van willekeurige opvattingen wordt geconfronteerd met andere meningen en ideeën, maar dit hoeft niet te betekenen dat je daardoor ook echt gaat nadenken over je eigen overtuigingen en ze gaat onderbouwen met argumenten. Door iemand te volgen met wie je het niet eens bent, kunnen je vooroordelen ook juist bevestigd worden. Je overtuiging blijft dan een dood dogma of vooroordeel in plaats van dat het een levende overtuiging wordt 1

Opgave 2 Blackbox–democratie

10 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een weergave dat volgens Mill de kwaliteit van beslissingen groter wordt wanneer er meer burgers bij betrokken zijn, omdat daardoor meer informatie beschikbaar komt over de omstandigheden van de burgers.

voorbeeld van een goed antwoord:

De kwaliteit van de beslissingen in een democratie is groter wanneer er meer burgers bij betrokken zijn, omdat alle betrokkenen dan hun stem kunnen laten horen. Door algemeen stemrecht en participatierecht zijn meer mensen betrokken bij politieke beslissingen en is er meer informatie beschikbaar over de omstandigheden waarin de burgers zich bevinden. Door democratische participatie kunnen mensen van alle rangen en standen deelnemen aan het politieke proces en informatie leveren over hun situatie.

11 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg met Mills opvatting over stemrecht dat Mill een diploma-democratie niet als probleem zou zien, omdat hij hoogopgeleiden meer stem wil geven dan laagopgeleiden.

voorbeeld van een goed antwoord:

Mill wil dat iedereen betrokken is bij de politiek en is daarom ook voor universeel stemrecht voor iedereen, behalve voor mensen die niet kunnen lezen of schrijven of afhankelijk zijn van bijstand. Mill wil bovendien dat hoogopgeleiden meerdere stemmen kunnen uitbrengen. Zo kan volgens hem tegenwicht worden geboden aan de macht van de grote groep laagopgeleiden. Mill ziet een diploma-democratie, waarin meer of beter naar hoogopgeleiden dan naar laagopgeleiden wordt geluisterd, blijkbaar niet als probleem.

12 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van een van de redenen dat burgers volgens Schumpeter politiek minder rationeel zijn: groepsdruk / invloed van het onderbewuste / afstand tot politieke besluiten / tekort aan persoonlijke invloed op politieke besluiten 1
- een uitleg van het verband tussen Mills mensbeeld en zijn ontplooiingsliberalisme: politieke betrokkenheid stimuleert dat mensen zelfstandig denken en leven, waardoor zijzelf en de samenleving gelukkiger worden 1
- een argumentatie voor of tegen directe inspraak van burgers bij politieke besluitvorming, met een afweging van de opvattingen van Schumpeter en Mill 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Schumpeter reageren burgers minder verstandig wanneer hun om een politieke mening wordt gevraagd, omdat ze een tekort aan persoonlijke invloed hebben en daardoor geen verantwoordelijkheid voelen voor politieke besluiten. Als individuele burger leggen ze maar weinig gewicht in de schaal en door de afstand tot politieke besluiten nemen ze weinig tijd om zich in politiek te verdiepen 1
  - Volgens het ontplooiingsliberalisme van Mill moeten mensen zichzelf ontwikkelen tot autonome, vrije, creatieve, zelfstandig denkende en zelfstandig levende mensen. Dat wil zeggen mensen met karakter, met verlangens en hartstochten die uit henzelf komen en uitdrukking zijn van hun eigen natuur, ontwikkeld en gevormd door hun eigen beschaving. Mensen die hun leven uit zichzelf leven, vinden meer geluk. Politieke betrokkenheid bevordert dit en garandeert algemeen welzijn en het grootste geluk voor de samenleving 1
  - Ik ben voor directe inspraak van burgers bij politieke besluitvorming. Zoals Mill stelt, stimuleert politieke betrokkenheid de ontplooiing en het geluk van mensen en het geluk van de samenleving. Volgens Schumpeter zijn mensen minder rationeel als het om politieke besluitvorming gaat, maar dat komt juist doordat ze een te grote afstand hebben van de politiek en te weinig invloed om zich werkelijk verantwoordelijk te voelen. Door directe inspraak wordt zowel de afstand tot de politiek verkleind als de invloed erop vergroot 1
- of
- Ik ben tegen directe inspraak van burgers bij politieke besluitvorming. Zoals Schumpeter zegt maken burgers onverstandige beslissingen als het om politiek gaat. Ze hebben vaak geen idee waar die politiek over gaat en ze verdiepen zich er ook niet in, omdat ze als individuele burger toch maar een druppel op de gloeiende plaat zijn. Het kan best zijn dat mensen zich verder ontwikkelen als ze wel politiek betrokken zijn en daar ook gelukkiger van worden, maar toch kunnen we politieke besluitvorming beter aan experts overlaten. Als we moeten wachten tot iedereen zich heeft ontplooid tot autonome en authentieke burger voordat we politiek verstandige beslissingen kunnen nemen, is het land al te gronde gegaan aan onkunde 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

13 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg met tekst 3 van de paradox van de bescherming van vrijheid en gelijkheid: de bescherming van vrijheid en gelijkheid kan zichzelf ondermijnen als de vrijheid om jezelf niet te informeren over politieke kwesties leidt tot de macht van politieke partijen die de democratie (en daarmee vrijheid en gelijkheid) willen afschaffen.

voorbeeld van een goed antwoord:

De paradox van de bescherming van vrijheid en gelijkheid houdt in dat de bescherming van democratische waarden, zoals vrijheid en gelijkheid, zichzelf kan ondermijnen en tot het tegendeel van vrijheid en gelijkheid kan leiden. Als burgers bij het uitoefenen van hun stemrecht, wat ze hebben als ieder ander, vrij zijn om zich niet basaal te informeren over politieke kwesties die hun leven beïnvloeden, dan geven ze daarmee de controle over hun leven uit handen. Ze kunnen bijvoorbeeld stemmen op politieke partijen die de democratie willen afschaffen, op autoritaire demagogen, waardoor de waarden vrijheid en gelijkheid verloren gaan.

14 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat een andere begripsanalyse van 'democratie' dan die in tekst 4, met:

- een andere definitie dan: regering van het volk 1
- een andere vooronderstelling dan: het volk is betrokken bij de regering van de samenleving / het volk betekent alle stemgerechtigde Nederlanders 1
- een andere implicatie dan: hoe minder zeggenschap 'het volk' heeft én hoe meer de macht berust bij een kleine groep mensen, hoe minder er sprake is van een democratie 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Definitie: democratie is een bestuursvorm gebaseerd op natuurlijke vrijheid en gelijkheid van alle mensen 1
- Vooronderstelling: alle mensen zijn vrij en gelijkwaardig in rechten en plichten geboren 1
- Implicatie: niemand heeft meer recht dan een ander om te bepalen welke wetten gelden in de democratie 1

Opmerking

Aan de weergave van een andere vooronderstelling en een andere implicatie kan alleen een scorepunt worden toegekend mits deze weergaven passen bij de gegeven andere definitie van democratie.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

15 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat een argumentatie of de blackbox-democratie wenselijker is dan elke andere staatsvorm, met twee van de volgende voordelen van democratie volgens Dahl:

- Democratie helpt een regering door kwaadaardige autocraten te voorkomen.
- Democratie garandeert burgers een aantal fundamentele rechten die niet-democratische systemen niet verlenen en niet kunnen verlenen.
- Democratie verzekert burgers een grotere mate van persoonlijke vrijheid dan enig haalbaar alternatief.
- Democratie helpt mensen hun fundamentele belangen te beschermen.
- Alleen een democratische regering kan personen maximaal in staat stellen om de vrijheid tot zelfbeschikking uit te voeren en te leven onder wetten die ze zelf gekozen hebben.
- Alleen een democratische regering kan personen maximaal in staat stellen om morele verantwoordelijkheid te nemen.
- Democratie bevordert menselijke ontwikkeling volwaardiger dan enig haalbaar alternatief.
- Alleen een democratische regering kan een relatief hoge mate van politieke gelijkheid bevorderen.

voorbeeld van een goed antwoord

- Democratie helpt volgens Dahl een regering van wrede, kwaadaardige autocraten te voorkomen en is daarom beter dan niet-democratische staatsvormen. Hetzelfde geldt voor de blackbox-democratie van Bilgiç. Politieke leiders worden daarin niet gekozen maar door loting aangewezen. Zo is de neiging om sterke leiders te kiezen die hun macht makkelijk kunnen misbruiken in haar ideale democratie uitgeschakeld 1
  - Ook garandeert Bilgiç' ideale democratie burgers fundamentele rechten voor politieke participatie die niet-democratische systemen niet verlenen en niet kunnen verlenen. De VK bestaat immers uit mensen die door loting zijn gekozen uit alle stemgerechtigde Nederlanders 1
- of
- Democratie helpt volgens Dahl een regering van wrede, kwaadaardige autocraten te voorkomen en is daarom beter dan niet-democratische staatsvormen, maar in de blackbox-democratie van Bilgiç worden politieke leiders of leden van het kabinet niet gekozen maar door loting aangewezen. Uit die loting kan onbedoeld een groep wrede, kwaadaardige autocraten voortkomen 1
  - Bilgiç' ideale democratie garandeert burgers weliswaar fundamentele rechten voor politieke participatie die niet-democratische systemen niet verlenen en niet kunnen verlenen, maar in de praktijk kan het door het systeem van loting zijn dat mensen met groot politiek talent nooit de kans krijgen om daadwerkelijke invloed uit te oefenen, omdat ze nooit worden geloot voor een politieke functie 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opmerking

Aan antwoorden waarin op adequate wijze met twee andere in het element genoemde voordelen van Dahl wordt geargumenteed of de blackbox-democratie wenselijker is dan niet-democratische staatsvormen, kunnen ook scorepunten worden toegekend.

16 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg met het begrip 'minderheid' welk nadeel, volgens het deliberatieve model, in tekst 5 wordt opgelost: loting voorkomt dat permanente minderheden geen politieke invloed kunnen uitoefenen 1
- een uitleg met het begrip 'legitimiteit' welk nadeel, volgens het deliberatieve model, in tekst 5 wordt opgelost: de vraag naar legitimiteit wordt ondervangen door het voeren van een (socratisch) gesprek 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Permanente minderheden in de samenleving konden nauwelijks politieke invloed uitoefenen. Omdat tijdens verkiezingen de politici echter worden geloot, en voor een belangrijk deel uit alle stemgerechtigde Nederlanders, krijgen ook mensen uit minderheden de kans om invloed uit te oefenen. Bovendien mogen mensen in de VK niet van hun eigen standpunt uitgaan maar alleen argumenten voor en tegen behandelen. Dat is ook gunstig voor minderheden 1
- Legitimiteit van politieke besluiten vereist de instemming van iedereen die hierdoor geraakt wordt. Hiervoor zijn serieuze gesprekspogingen om samen een gedeelde mening te vinden belangrijker dan de meerderheid van stemmen. In de blackbox-democratie analyseren VK-leden op kritische en neutrale wijze de beleidsvoorstellen via een socratisch gesprek. Zo wordt gestreefd naar de consensus die besluiten legitimeert 1

17 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg met tekst 5 van een voordeel van het organiseren van instemming volgens het deliberatieve model: door een kritische analyse van argumenten voor en tegen, in een respectvol gesprek zonder strijd door partijstandpunten, kunnen nieuwe oplossingen worden gevonden / kan makkelijker overeenstemming worden bereikt met maatschappelijke minderheden / kunnen meningsverschillen inzichtelijk worden / kunnen betere beslissingen worden genomen.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

Volgens het deliberatieve model van democratie is een voordeel bij het organiseren van instemming dat de mening van medeburgers gerespecteerd wordt en er betere beslissingen worden genomen. Dit voordeel bij het bereiken van instemming is er ook in de blackbox-democratie, omdat de leden van de Volkskamer pas stemmen over wetsvoorstellen nadat ze er een socratisch gesprek over hebben gevoerd. Dit leidt tot een grondige bestudering van de voorstellen en een respectvolle bespreking ervan zonder partijpolitiek en zonder de noodzaak om meerderheden te vormen. Door op deze manier de argumenten voor en tegen kritisch te analyseren in een socratisch gesprek, kunnen er betere beslissingen worden genomen.

Opmerking

Aan een antwoord waarin met tekst 5 een ander in het element genoemd voordeel bij het organiseren van instemming wordt uitgelegd, kan ook een scorepunt worden toegekend.

18 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van het feit van redelijk pluralisme dat mensen op vrije en redelijke wijze tot verschillende inzichten komen over hoe te leven 1
- een uitleg dat politieke autonomie volgens Rawls een mogelijkheden-voorwaarde is voor overlappende consensus: politieke autonomie erkent het feit van redelijk pluralisme waardoor iedereen vanuit eigen overtuigingen kan instemmen met democratische wetten 1
- een argumentatie of overlappende consensus noodzakelijk is voor Bilgiç' ideale democratie 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Het 'feit van redelijk pluralisme' is een grondtrek van democratie en houdt in dat erkend wordt dat redelijke, gewetensvolle mensen in vrije omstandigheden tot verschillende inzichten komen over wat waardevol is in het leven en hoe te leven 1
  - Politieke autonomie respecteert het feit van redelijk pluralisme. De overtuigingen van sommige mensen buiten het publieke debat houden, is in strijd met publieke redelijkheid. Politieke autonomie maakt het mogelijk dat alle burgers met volle overtuiging deelnemen aan een democratische samenleving, kunnen instemmen met een democratisch regime, de politieke idealen en waarden van de samenleving kunnen onderschrijven en dat er overlappende consensus kan bestaan 1
  - Overlappende consensus is noodzakelijk voor Bilgiç' ideale democratie, omdat alle burgers invloed moeten kunnen uitoefenen op politieke besluiten en de spanning tussen verschillende culturele minderheden moet verdwijnen. Als burgers de wetten alleen accepteren omdat ze weten dat ze tot een al dan niet permanente minderheid behoren, dan blijft de spanning bestaan en kan die escaleren. Alleen bij overlappende consensus stemmen alle burgers solidair en zonder tegenzin in met de wetten op basis van verschillende eigen overtuigingen 1
- of
- Overlappende consensus is niet noodzakelijk voor Bilgiç' ideale democratie. Het is namelijk niet realistisch om te verwachten dat alle burgers zonder tegenzin en niet slechts voorlopig instemmen met wetten op basis van verschillende eigen overtuigingen. Ook in de ideale democratie van Bilgiç, waarin burgers door loting worden aangewezen voor politieke functies, zullen er minderheden bestaan die zich niet kunnen vinden in de wetten die er worden uitgevaardigd. Er zullen altijd burgers zijn die de wetten alleen voorlopig accepteren, omdat ze weten dat ze in de minderheid zijn en voorlopig, tot de volgende verkiezingen, geen invloed meer kunnen uitoefenen op die wetten 1

Opgave 3 Gestrand op een onbewoond eiland

---

19 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg met het begrip 'natuurtoestand' welk doel het sociaal contract volgens Rousseau heeft: het sociaal contract moet de vrijheid uit de natuurtoestand die in het samenleven / door bezit verloren is gegaan herstellen.

voorbeeld van een goed antwoord:

Volgens Rousseau leeft de mens vredig en vrij in de natuurtoestand. Door het samenleven (en het ontstaan van bezit) gaat deze vrijheid verloren en ontstaat ongelijkheid. De oorspronkelijke vrijheid is terug te winnen als alle medeburgers samen een sociaal contract sluiten.

20 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg met het voorbeeld van *Lord of the Flies* van de rol van gelijkheid in Rousseaus opvatting van de algemene wil: de jongens verbinden zich allemaal op gelijke manier aan de algemene wil die zij zichzelf opleggen (lol maken, overleven en een vuur brandend houden).

voorbeeld van een goed antwoord:

In een directe democratie wordt volgens Rousseau de algemene wil vastgelegd, waaraan iedereen zich bindt en waarin iedereen gelijk is. Dit is te herkennen in het voorbeeld van *Lord of the Flies*. De jongens kiezen ervoor om zichzelf allemaal te verbinden aan de algemene wil, die ze vaststellen en die voor hen allemaal geldt: lol maken, overleven en een vuur brandend houden. Iedereen is gelijk aan elkaar in zijn verplichting aan deze algemene wil.

21 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg met het voorbeeld van *Lord of the Flies* dat volgens Plato elke democratie vervalt tot een tirannie: door vrijheidsstreven nemen begeerten de overhand / worden plichten verwaarloosd, waardoor ruimte ontstaat voor een tiran zoals Jack om de macht te grijpen.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

Volgens Plato vervalt elke democratie tot een tirannie, omdat het streven naar vrijheid het kenmerk is van een democratie. Onderbuikgevoelens en begeerten zullen de overhand krijgen en dan zal er een dictatoriale leider opstaan die de macht grijpt en een tirannie vestigt. In het voorbeeld van *Lord of the Flies* is het vrijheidsstreven dat de overhand neemt te herkennen. De meeste jongens zijn vooral bezig met doen wat ze het liefst willen: spelen en zwemmen. Ze verwaarlozen hun plichten om het vuur brandend te houden en een onderkomen te bouwen. Bovendien laten Jack en de jagers zich leiden door hun begeerte wanneer ze dieren doden. In deze losbandigheid staat Jack op die de macht grijpt.

22 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat een argumentatie over Gutmanns opvatting dat neutraliteit een omstreden ideaal is in het onderwijs, omdat het doorwerken van de voorkeuren van docenten niet kan worden uitgesloten, met:

- het voorbeeld van Goldings opvatting als leraar 1
- een toepassing van het begrippenpaar 'goed en kwaad' 1
- een toepassing van het begrippenpaar 'natuur en cultuur' 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Ik ben het eens met Gutmann dat neutraliteit een omstreden ideaal is in het onderwijs. Het voorbeeld van Goldings opvatting over de natuur van de mens laat zien dat onderwijsprofessionals nooit alleen zeggenschap over onderwijs mogen hebben, juist omdat hun persoonlijke opvattingen over de mens en het goede leven altijd in hun lessen zullen doorsijpelen. Goldings pessimistische opvatting is gevormd door cultuur, door zijn ervaringen met een oorlog. Ik denk dat dat een negatief effect kan hebben op hoe die leerlingen in het leven komen te staan en hoe zij zich tegenover democratische waarden zullen verhouden, vooral omdat Goldings opvatting ook verbonden is met een opvatting over 'goed' en 'kwaad'. Het kwaad schuilt volgens hem in alle mensen. Er is dus een groot risico dat die leerlingen als depressieve, schuldbewuste volwassenen met een laag zelfbeeld afgeleverd worden en het idee hebben dat ze toch nooit 'goed' genoeg zullen zijn om als waardevolle burger te functioneren in een democratie. Om dus een dergelijke niet-neutraliteit van een onderwijsprofessional tegenwicht te geven, is het volgens mij belangrijk dat ook de staat en ouders meebeslissen over de vorm en inhoud van onderwijs 3

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

of

- Ik ben het niet eens met Gutmanns opvatting dat neutraliteit een omstreden ideaal is in het onderwijs. Ik denk dat neutrale onderwijsprofessionals wel degelijk bestaan. Golding is in die zin gewoon een slechte leraar. Die zullen er altijd zijn, maar een leraar zou vanuit zijn of haar professionaliteit aan leerlingen zowel het goede als het kwade van de menselijke natuur moeten kunnen onderwijzen en daarbij bespreken dat 'goed' en 'kwaad' per cultuur kunnen verschillen. Bovendien zouden leraren de vraag moeten stellen of er wel zoiets bestaat als dé menselijke natuur en of 'goed' en 'kwaad' wellicht bepaald worden door cultuur in plaats van dat ze vastliggen in de menselijke natuur. Juist een neutrale docent die de volledige zeggenschap over het onderwijs heeft, los van de staat, kan leerlingen helpen om niet vast te blijven zitten in bijvoorbeeld de dwingende opvattingen van hun ouders en de cultuur waaruit ze komen

3

Opmerking

Bij onjuist of inconsequent gebruik van een begrippenpaar binnen de argumentatie kunnen aan dat begrippenpaar geen punten worden toegekend.

23 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat volgens Friedman de overheid alleen eisen mag stellen op het gebied van geletterdheid en gedeelde waarden, omdat deze noodzakelijk zijn voor democratisch burgerschap
- een argument dat deze opvatting van Friedman indoctrinatie niet kan tegengaan: weinig overheidsbemoeienis kan indoctrinatie door andere groeperingen dan de staat niet tegengaan in het onderwijs

1

1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Friedman moet de overheidsbemoeienis met het onderwijs minimaal zijn. Alleen vanuit democratisch burgerschap kunnen bepaalde eisen worden gesteld, maar het onderwijs mag niet door de overheid inhoudelijk of organisatorisch worden bepaald. De enige eisen die een overheid aan onderwijs kan stellen zijn een bepaalde mate van geletterdheid en het delen van waarden als tolerantie
- Als je zo weinig mogelijk overheidsbemoeienis met de inhoud van het onderwijs wilt, zoals Friedman, dan kunnen andere instituties dan de overheid het onderwijs beïnvloeden. Dan zou bijvoorbeeld een religieuze groepering via het onderwijs leerlingen kunnen indoctrineren

1

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

24 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een argumentatie of tekst 6 aansluit bij het mensbeeld van Nietzsche of bij het mensbeeld van Rousseau 1
- een uitleg met tekst 6 van een kritiekpunt op het andere mensbeeld (Rousseau of Nietzsche) 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Ik vind dat tekst 6 aansluit bij Nietzsches beeld van de mens als kuddedier binnen de slavenmoraal. De keurig gelijke verdeling van de taken, het bidden en de saamhorigheid komen op mij over als het volgen van de brave christelijke waarden gelijkheid en solidariteit, die ze kennelijk op hun christelijke kostschool hebben aangeleerd 1
- Een kritiekpunt op het mensbeeld in de natuurtoestand van Rousseau is dat mensen helemaal niet van nature vanuit zelfliefde en beperkt door medeleven handelen. Die beperking door medeleven bijvoorbeeld, is eerder cultureel bepaald, zoals je ziet in het voorbeeld van de jongens van Tonga. Voordat ze op dat eiland aankomen, hebben ze al een gedeelde cultuur, namelijk die van christelijke waarden, en die zetten ze in 1

of

- Ik vind dat tekst 6 aansluit bij het mensbeeld van Rousseau. De jongens volgen hun eigen wetten om te overleven, maken een eerlijke verdeling waar ze kennelijk allemaal achter staan, ruzie praten ze uit en vechten ze niet uit: kennelijk volgen ze hun eigen stem en is medeleven daarin een belangrijke rem om niet uit de bocht te vliegen 1
- Een kritiekpunt op het mensbeeld van Nietzsche dat de mens als kuddedier achter opgelegde christelijke waarden aanloopt, is dat waarden als gelijkheid en solidariteit niet per se opgelegd hoeven te zijn. Je kunt ook zeggen dat ze als natuurlijke waarden kunnen opkomen en van daaruit zo'n belangrijke rol in het christendom zijn gaan spelen. In het voorbeeld van de jongens uit Tonga kunnen gelijkheid en solidariteit natuurlijke waarden zijn die op een onbewoond eiland, waar culturele normen zijn weggevallen, als vanzelf komen bovendrijven en het handelen bepalen 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

25 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat Parekhs reden dat sommige uitingen bepaalde belangen dienen te herkennen is in Arora's kritiek op de verfilming: een grote filmstudio zal het verhaal zo willen vertellen dat het veel geld opbrengt en dus het eigen belang dient en niet dat van de benadeelde groep 1
- een uitleg dat Parekhs reden dat niet elk verhaal kan worden begrepen als 'zoeken naar waarheid' te herkennen is in Arora's kritiek op de verfilming: makers van een film waarin de raciale/koloniale geschiedenis wordt weggelaten, moeten aanspreekbaar zijn op hun macht 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Arora's kritiek is dat de verfilming op basis van Bregmans verhaal en conclusie te weinig aandacht heeft voor de koloniale en raciale geschiedenis van de Tongaanse jongens. Ze roept op om geen sentimentele feelgood-verhalen te maken over de vermeende goedheid van de mens, die deze ongelijkheid in de geschiedenis alleen maar stilzwijgend bevestigen. Een grote Hollywoodstudio vertrouwt ze een dergelijk verhaal kennelijk helemaal niet toe. In deze kritiek is Parekhs opvatting te herkennen dat de vrijheid van meningsuiting in sommige gevallen beperkt mag worden, omdat een grote Hollywoodfilm waarschijnlijk meer belangen dient dan alleen maar het vertellen van een genuanceerd verhaal. De film moet geld opbrengen en dat zal makkelijker gaan met een ongenueerd feelgood-verhaal. Groepen met weinig macht mogen volgens Parekh beschermd worden als deze (financiële) belangen te groot worden. De vrijheid van meningsuiting mag dan volgens hem ingeperkt worden 1
- In Arora's kritiek is ook Parekhs opvatting te herkennen dat niet elk verhaal begrepen kan worden als zoeken naar waarheid. In deze film zal volgens Arora de waarheid van de koloniale geschiedenis en het vernietigen van de oorspronkelijke cultuur – een waarheid over heftige onderdrukking en ongelijkheid dus – worden weggelaten. Zo'n verhaal is moeilijk op te vatten als zoeken naar waarheid en kan voor velen beledigend zijn. Vandaar dat Arora oproept een dergelijk verhaal niet te maken. Makers van zo'n film moeten volgens Parekh kunnen worden aangesproken op deze werking van hun verhalen en hun verantwoordelijkheid daarin. Ze moeten zich dan niet kunnen verschuilen achter de vrijheid van meningsuiting, en in het uiterste geval kunnen dergelijke verhalen (een film in dit geval) verboden worden 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

26 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat de lekenstaat de spanning tussen vrijheid en gelijkheid kan oplossen voor zover een lekenstaat geen voorkeuren voor bepaalde manieren van leven laat blijken 1
- een uitleg dat Tonga geen lekenstaat is omdat het christendom door het staatshoofd openlijk wordt uitgedragen 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Het idee van de lekenstaat kan de spanning tussen vrijheid en gelijkheid oplossen omdat een lekenstaat neutraal is. Dat wil zeggen dat er geen wetten zijn waaruit een voorkeur blijkt voor bepaalde manieren van leven. Meestal gaat dit om religieuze manieren van leven. Het staat iedereen vrij om te leven hoe hij of zij wil, daarin is iedereen gelijk 1
- Tonga is geen lekenstaat omdat het staatshoofd openlijk het christendom uitdraagt en religie dus zichtbaar is in het publieke domein waar de staat optreedt 1

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste tien kandidaten per examinator in de applicatie Wolf. Cito gebruikt deze gegevens voor de analyse van de examens. Om de gegevens voor dit doel met Cito uit te wisselen dient u ze uiterlijk op 31 mei te accorderen.

Ook na 31 mei kunt u nog tot en met 8 juni gegevens voor Cito accorderen. Deze gegevens worden niet meer meegenomen in de hierboven genoemde analyses, maar worden wel meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

6 Bronvermeldingen

---

tekst 1	<i>www.nos.nl, allemaal een eigen journaal - 14 november 2020</i>
tekst 2	<i>Eli Pariser, The Filter Bubble: What the Internet is Hiding from You</i>
tekst 3	<i>Kakutani, Het einde van de waarheid - 2018</i>
tekst 4	<i>Bilgiç, De Black Box Democratie - 2020</i>
tekst 5	<i>Bilgiç, De Black Box Democratie - 2020</i>
tekst 6	<i>https://decorrespondent.nl</i>